

Creatorul de iritări

„Copil teribil” al teatrului austriac (deși, printr-o indicație expresă din testament, interzice publicarea sau montarea postumă a textelor sale în Austria), Thomas Bernhard a fost un personaj fascinant și iritant în egală măsură. Fascinant, cu siguranță, pentru public, căci, cu toate că a trăit relativ puțin – s-a născut în 1931 și a murit la două zile după ce împlinise 58 de ani –, a avut o viață neobișnuit de bogată în detalii „picante”: a fost fiu nelegitim, s-a îmbolnăvit de tânăr de tuberculoză, a conviețuit cu o femeie mult mai în vârstă decât el, a abandonat biserica (catolică) etc., etc.; fascinant, poate, și pentru oamenii de spectacol, pe care nu doar i-a respectat și înțeles (prietenia cu regizorul Claus Peymann a născut adevărate evenimente culturale în teatrul de limbă germană), dar cărora le-a și dedicat piese întregi (e vorba nu numai despre *Minetti* și *Creatorul de teatru*, jucate și în România și inspirate de personalitatea marelui actor Bernhard Minetti, ci și despre *Ritter*, *Dene*, *Voss*, intitulată cu numele a trei importanți actori germani). Iritant însă, cu siguranță, pentru autorități, obligate la neîntreruptă vigilență din cauza repetatelor ireverențe ale lui Bernhard atât față de felurite „instituții”, cât și față de spiritul filistin al concetățenilor săi; iritant, poate, chiar și pentru prieteni, „încondeiați” uneori în câte un roman sau în câte-o piesă. Un personaj, oricum am lua-o, incomod. Așa apare și în *Creatorul de teatru* (formulă nu foarte fericită, întrucât cam pompoasă, pentru *Der Theatermacher*, titlu, ce-i drept, greu de tradus, nici variantă literală *Făcătorul de teatru* nesunând mai bine): un personaj incomod care, într-o piesă despre teatru și actori, găsește loc să-și ia peste picior conaționalii pe tema simpatiei lor perene pentru un alt compatriot – Hitler. (Și, în 1984, când scria piesa, Bernhard nu avea de unde bănui rezultatul alegerilor generale de peste 15 ani...) Nu cu mult mai agreabil se arată, de altfel, nici eroul piesei, celebrul actor Bruscon, de origine italiană – trimiterea la model, Minetti, este foarte evidentă –, origine pe care o invocă pentru a-și explica atât excelența profesională, cât și izbucnirile tem-

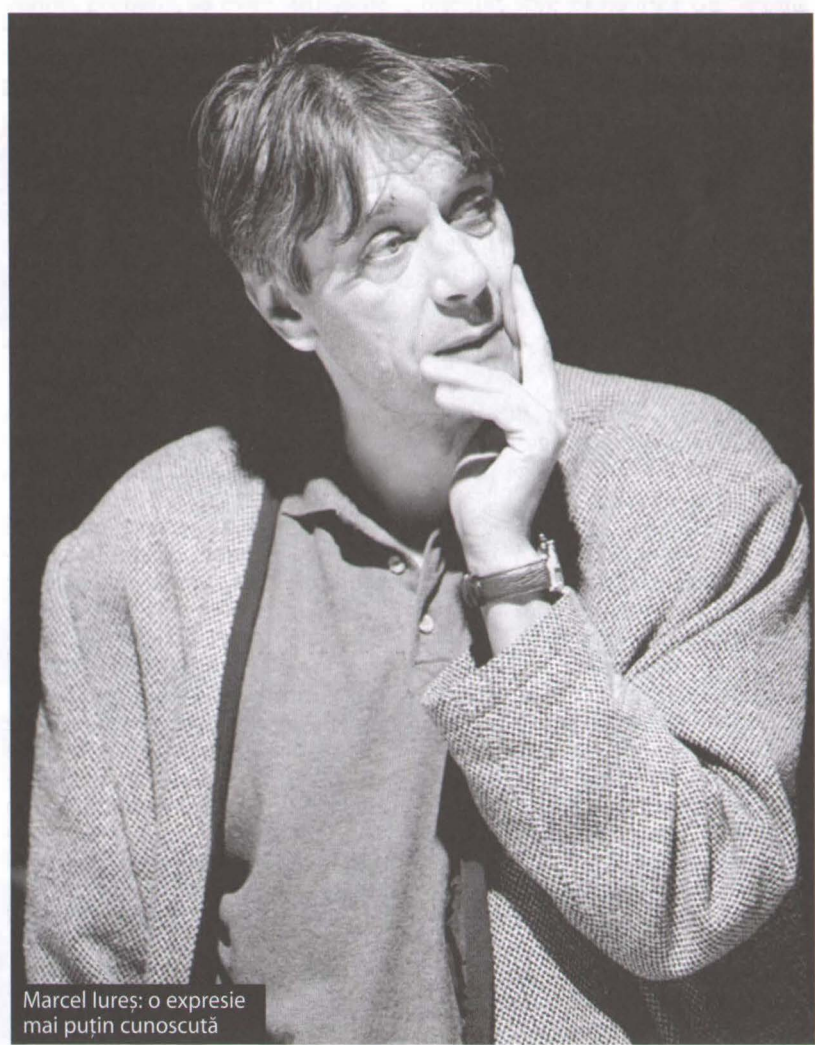
CREATORUL DE TEATRU de Thomas Bernhard. Traducerea: Alexandra Zoicaș ● **TEATRUL ACT** ● Data reprezentației: 3 iulie 2001 ● Regia: Alexandru Dabija ● Scenografia: Irina Solomon ● Distribuția: Marcel Iureș (Bruscon), Valeria Seciu (Doamna Bruscon), Constantin Drăgănescu (Hangiul), Afrodita Androne (Sarah), Vitalie Bantaș (Feruccio).

★★★★★

peramentale. Fiindcă Bruscon, ieșit din „sistemul teatrului de stat”, pe care îl disprețuiește, și ajuns conducător al unei mici trupe alcătuite din soția, fiul și fiica sa, este obligat să-și câștige pâinea și să-și păstreze faima jucând prin tot felul de orașele și cătune uitate de Dumnezeu – ce umilintă pentru un mare actor, cel mai mare! Dar și ce onoare pentru locuitorii din localitatea... asta, cum îi zice?... mereu îi uită numele... Aici, la masa - acceptabilă, până la urmă, ba nu, chiar excelentă! - modestului han în care urmează să și joace

(firește, dacă pompierul-șef va ceda în chestiunea stingerii luminii de incendiu în timpul reprezentației!), Bruscon își rememorează viața, își expune părerile despre teatru, artă, politică, patrie (până și Austria își are faliții săi...), familie și societate, în fața unui hangiu când vrăjit, când perplex, a unor progenituri terorizate de gloria și de năbădăile tatălui, a unei soții egoiste și nepăsătoare (sau, doar, sătulă de traiul alături de un monstru, fie el și sacru?), dar mai ales în fața spectatorilor, tratați când în chip de confidenți privilegiați, când –

Marcel Iureș: o expresie mai puțin cunoscută

cu multă finețe – drept o adunătură de imbecili obtuzi. Această continuă și aproape imperceptibilă alunecare dintr-un registru în altul face farmecul discret al mizanscenei lui Alexandru Dabija. Cu delicii pe care numai cunoscătorii le pot ghici, dar de ale căror efecte oricine rămâne încântat, regizorul inventariază toate clișeele, „pozele”, ticurile, dar și angoasele și spaimile acestui tip uman ieșit din comun și care se numește *actorul mare*. Doar cine îl știe de aproape îl poate astfel „despuia”, cu insuportabilă cruzime și cu nesfârșită dragoste. Împreună, Thomas Bernhard și Alexandru Dabija reușesc cu succes această operație pe cord – și pe creier – deschis. Le-a fost, în cazul de față, colaborator și

pacient Marcel Iureș, actor despre care, până acum vreun an, credeam că aflasem totul – după cum și el părea mulțumit cu ceea ce aflase despre actorie... Aici, Marcel Iureș înfăptuiește o spectaculoasă „reconversie profesională”: cu o înfățișare amintind, cumva, de Peter O'Toole la a doua tinerețe, Iureș și-a abandonat alura romantică și a devenit un bărbat care știe să joace bătrânețea, amărăciunea, egoismul, răutatea, frica, îndoiala și, în același timp, generozitatea, nepăsarea, ghidușia, tandrețea, care știe, adică, să joace tot ceea ce poate fi mai greu de jucat: un mare actor „în civil”. Arătând până acum nebaneuite disponibilități pentru comedie, Marcel Iureș intră, cu acest spectacol, în categoria de care

teatrul românesc duce tot mai acut lipsă: actorul în stare să joace *orice*; e oare prea devreme să-l numim actor mare? Vom vedea.

Alături de el apar, dându-i replica prin... replici (Constantin Drăgănescu, excelent în Hangiu) sau prin jumătăți de vorbe, prin gesturi și priviri, Valeria Seciu, Afrodita Androne și Vitalie Bantaș. E o probă de curaj și generozitate din partea celei dintâi și un test de, cum se spune în sport, duranță pentru ultimii doi, căci a accepta să servești drept sac de box, în public, fie și unui campion olimpic nu e situația cea mai plăcută. Este însă o servitute pe care teatrul o reclamă de la oricine vrea să se cheme *creator*.

Alice Georgescu

Vicii vechi

★★★

CASA ZOIKĂI de Mihail Bulgakov. Traducerea: Maria Dinescu ● TEATRUL „TOMA CARAGIU” din PLOIEȘTI ● Data reprezentației: 6 iunie 2001 ● Regia și ilustrația muzicală: Lucian Sabados ● Scenografia: Cosmin Ardeleanu ● Distribuția: Raluca Zamfirescu (Zoia), Mihai Coadă (Ametistov), Nicolae Urs (Gus), Ioan Coman (Obolianinov), Oxana Moravec (Maniușka), Ana Bart (Alla Vadimova), Marian Despina (Portupeia), Andrei Vasluianu (Heruvim), Dragoș Câmpan (Gandzalin), Nadiana Sălăgean (Ivanova), Cristina Moldoveanu (Lizanka), Otilia Pătrașcu (Maria Nikiforovna), Alexandru Pandele (Corp de Mort), Lupu Buznea (Robber); în alte roluri: Ion Radu Burlan, Nicolae Nastasia.

Confuzia morală de după marile schimbări revoluționare creează un relief bizar pentru privirea scrutătoare a artistului: ceea ce odinioară era doar un accident de teren devine acum obstacol de netrecut, resursele de adaptare ale ființelor umane la cele mai surprinzătoare solicitări ale realității determină acumulări greu de inclus într-o ordine a spiritului. Scrisă la sfârșitul anilor '30, piesa lui Bulgakov concentrează mirările și înțelesurile provizorii din momentele când diavolul își trage respirația. Altfel decât în **Maestrul și Margareta**, platforma de pe scara care duce în Infern este destul de încăpătoare pentru a adăposti zvârcolirile unei vieți agitate, aidoma ultimelor spasme. Altfel decât în celebrul roman, sentimentele, lipsite de înălțimea unde le poate ridica reciprocitatea, nu fac

decât să tulbure reacțiile instinctului de apărare. Meritul principal al regiei este de a fi construit cu simpatie și înțelegere acest sfârșit de lume derizoriu: acțiunea se petrece într-o casă de unde lipsește orice atribut al confortului, o casă care seamănă cu un hol de gară (scenografia susține ideea regizorală), unde s-au adunat obiecte incomode, fără o întrebuintare precisă. Când își schimbă mereu costumele, în ritmurile accelerate ale paradei din acea falsă casă de mode (bordel unde se vând droguri), personajele își modifică și identitatea. În timp ce încearcă să se definească, ele îmbracă alte haine și, o dată cu ele, și alte trăsături sufletești: nobila doamnă este de fapt o prostituată, dar și invers, marea manipolatoare este de fapt o femeie coplesită de intensitatea propriilor sentimente, dar mai uită de sentimente când e vorba de

bani, oamenii ordinii de stat sunt de fapt criminali, noul om sovietic râvnește la ispitele lumii pe care pretinde că a dăruit-o, boierul acceptă să devină sluga fostei sale slugi. Teatralitatea acestei situații este jucată viguros și cu aplomb.

Nimic nu e sigur, în afară de răul de la capătul drumului. Așa cum este elaborat în spectacol, comicul vine din neputința asumată de personaje și ambiguitatea aceasta asigură energia necesară transpunerii datelor realității în planul convenției comice. Ilustrația muzicală este aleasă cu gust și discernământ, prefațând, când e nevoie, și continuând, când e necesar, direcțiile textului.

Ideea regizorală trage după sine și interpretarea și, de astă dată, Lucian Sabados izbutește să asigure o dinamică autonomă vieții scenice a textului. Îl „servește” inventiv, evitând capcanele trucurilor ieftine, Mihai Coadă, diavolul de circumstanță al acestui spectacol: puterea răului e mare nu doar în plan cosmic, ci și când se exersează pe spații mici și cu obiective aparent minore. Ancorată în biografia personajului, Raluca Zamfirescu, sigură pe sine și dominatoare, ezită să-și asume integral dimensiunea malefică și joacă o Doamnă Warren în alt cod cultural. Este de remarcat devotamentul celorlalți actori din distribuție, care, cu participări marcate de profesionalism,